

„Taniec goniony” Lubomirskiego. Kres rządów Jana Kazimierza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Cytat za: Jacques Caillet, *Stan spraw polskich... dnia 1662 roku*, w: *Portfolio królowej Marii Ludwicy*, wyd. Edward Raczyński, t. 2, Poznań 1844, s. 256–257.
- Cytat za: T. Maresz, K. Juszczak, *Historia w tekstach źródłowych*, t. 2, Wydawnictwo TEMAT, Toruń 1994, s. 95–96.
- Źródło: tekst dostępny online: kielakowie.pl.
- Cytat za: D. Ostapowicz, S. Suchodolski, D. Szymikowski, *Z archiwum Klio*, t. 2, Gdańsk 2001, s. 83–84.

- Cytat za: tekst dostępny online pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Sebastian_Lubomirski.
- Cytat za: Jan III Sobieski. *Listy do Marysieńki*. Tekst dostępny online: biblioteka.kijowski.pl.

„Taniec goniony” Lubomirskiego. Kres rządów Jana Kazimierza

Marian Adamczyk, *Bitwa pod Mątami*, obraz współczesny.

Źródło: dostępny w internecie: podkarpackahistoria.pl, tylko do użytku edukacyjnego.

Mątwy dziś stanowią dzielnicę Inowrocławia. W miejscu, w którym znajdują się zakłady chemiczne, przeszło 350 lat temu rozegrała się jedna z najokrutniejszych i najkrwawszych bitew w historii XVII-wiecznej Polski – bitwa pod Mątami. Starły się w niej wojska królewskie pod wodzą Jana Kazimierza z oddziałami dowodzonymi przez byłego hetmana Jerzego Sebastiana Lubomirskiego. Bitwa ta okazała się bratobójczą rzezią, w której rokoszanie, przy niewielkich stratach własnych, zabili niemal 3 tys. żołnierzy królewskich. Lubomirskiego nie było wtedy na polu bitwy. Gdy powiadomiony o zwycięstwie przybył nad Noteć, jego oczom ukazał się straszny widok. Całe pole bitwy usłane było ciałami żołnierzy zabitych ostrymi cięciami szabel.

Bitwa pod Mątami wstrząsnęła opinią publiczną i zmusiła oba obozy do szukania kompromisu. Wkrótce dwaj główni antagoniści zeszli ze sceny: był hetman zmarł zaledwie kilka miesięcy po wygranej, a Jan Kazimierz abdykował. Z okazji rocznicy bitwy powstał z inicjatywy inowrocławian wielki batalistyczny obraz, przedstawiający bezładną ucieczkę wojsk królewskich przed rokoszaniem z północnego brzegu rzeki. Namalowano go ku przestrodze i pamięci potomnych...

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz argumenty obu stron konfliktu: obozu królewskiego i rokoszan.
- Ocenisz, do czego może doprowadzić brak porozumienia i wzajemna wrogość w kraju.
- Zdecydujesz, czy zagłosowałbyś/zagłosowałabyś na Michała Korybuta Wiśniowieckiego podczas elekcji w 1669 r.

Przeczytaj

Walka o *vivente rege*

Wojny ze Szwecją i Rosją doprowadziły prawie do zagłady Rzeczypospolitej. W sytuacji, gdy obce wojska zajęły terytorium niemal całego kraju, władza centralna okazała się niewydolna. Zrywane sejmy uniemożliwiały podjęcie ważnych decyzji, istniały problemy z uchwaleniem podatków i wystawieniem wojska. Ponożone klęski uświadomiły społeczeństwu słabość ustroju państwa i postawiły na porządku dziennym potrzebę jego reformy. Głównymi jej propagatorami stała się para królewska: Jan Kazimierz i Ludwika Maria Gonzaga. Proponowali oni ograniczenie *liberum veto*, wydelegowanie stałej rady, składającej się z senatorów i posłów, która miała sprawować władzę bieżącą, uchwalenie stałego cła i akcyzy oraz wprowadzenie elekcji za życia króla (*elekcji vivente rege*). Wokół tej ostatniej reformy skupiły się największe wysiłki pary królewskiej. Zamierzała ona osadzić na tronie Henryka Juliusza de Bourbon, księcia d'Enghien, który miał poślubić siostrzenicę Ludwiki Marii. Plany te zostały opracowane w porozumieniu z dworem francuskim.

Ludwika Maria Gonzaga (1611–1667) była od 1646 r. żoną Władysława IV Wazy, a po jego śmierci wyszła za mąż za przyrodniego brata zmarłego męża, kolejnego władcę, Jana Kazimierza. Miała ogromny wpływ na króla i była odpowiedzialna za większość inicjatyw politycznych w czasach jego panowania. Mimo dość bujnego życia pozamałżeńskiego króla para tworzyła raczej zgodne małżeństwo. Wraz z przybyciem Ludwiki Marii Gonzagi do Rzeczypospolitej pojawiały się elementy kultury francuskiej. Jednym z nich były suknie z głębokimi dekolantami, które początkowo wzbudzały ogromne oburzenie konserwatywnej szlachty. Wskaż elementy wskazujące na pozycję społeczną Ludwiki Marii.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Anna Maria Wazówna, córka Jana Kazimierza i Ludwiki Marii Gonzagi. Królowna żyła trochę ponad rok, a przyczyną jej śmierci było prawdopodobnie zakażenie, które się wdało podczas ząbkowania. Anna Maria została pochowana w habitie karmelitańskim. Para królewska – Jan Kazimierz i Maria Ludwika – nie miała już więcej dzieci i tym niektórzy tłumaczą wielkie przywiązanie Ludwiki Marii do siostrzenicy (której prawdopodobnie nigdy nie poznała osobiście) i zaangażowanie królowej w osadzenie jej na tronie polskim jako żony elekta. Co może oznaczać biała lilia trzymana przez dziewczynkę w ręku?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rzeź polsko-polska

Plany królewskie przeprowadzenia elekcji *vivente rege* spotkały się jednak z oporem opozycji, na czele której stał dotychczasowy stronnik dworu, [hetman polny koronny](#) Jerzy Sebastian Lubomirski.

Był on politykiem o wielkich ambicjach, które pchały go do porozumiewania się z obcymi potęgami, z cesarstwem i Brandenburgią. Jako przeciwnik proponowanych przez dwór królewski reform, głównie elekcji *vivente rege*, szybko stał się wyrazicielem nastrojów średniej szlachty – przede wszystkim z Wielkopolski i Małopolski – która występowała w obronie ustroju Rzeczypospolitej i była przeciwna

Jerzy Sebastian Lubomirski pochodził z majątnej i wpływowej rodziny magnackiej. Sprawował funkcję marszałka wielkiego koronnego oraz hetmana polnego. Należał on do grona najlepszych dowódców XVII w., brał udział w wojnach ze Szwecją i Rosją, a jego kampania zakończona zwycięstwem pod Cudnowem w 1660 r. przez historyków wojskowości jest uznawana za jedną z najlepiej zorganizowanych. Na którą ze sprawowanych funkcji wskazuje laska, którą trzyma w ręku na tym portrecie?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

na czele rozgrywała się na forum sejmów. W 1666 r. rozpoczęły się jednak działania wojenne. Lubomirski, mający słabszą i mniej liczną armię, unikał bezpośredniego starcia, stąd często pierwszą fazę **rokoszu** nazywa się „tańcem gonionym”. Ostatecznie do bitwy doszło w okolicach Inowrocławia, **pod Mątwami**.

Jan Sobieski, który uczestniczył w niej po stronie królewskiej, tak pisał do swojej żony Marysieńki:

“ Regimenty dragońskie prawie wszystkie zginęły, mianowicie oficerowie. Porucznik p. starosty Parczewskiego, który i tam w wielkim niebezpieczeństwie był, okrutnie zabity. Z tej okazji najwięcej zginęło ludzi, że skoro na błota uszli, wywoływali ich, dając im quartier i parol, a potem, zawiódłszy za górę, nie ścinali, ale rąbali na sztuki. Nie tylko Tatarowie, Kozacy nigdy takiego nie czynili tyraństwa, ale we wszystkich historiach o takim od najgrubszych narodów nikt nie czytał okrucieństwie. Jednego nie najdują ciała,

reformom królewskim, widziała w nich bowiem próbę zamachu na własne prerogatywy. Lubomirski w walce politycznej wykorzystał też niezadowolenie ciągle nieopłacalnego wojska. Przeciwko **hetmanowi** jako przywódcy opozycji dwór podjął kroki, które jak pisał jeden z historyków: „nie tylko drażniły dumę magnata, ale narażały na szwank jego fortunę i zagrażały jego życiu”*. W 1664 r. **marszałek** został postawiony przed **sądem sejmowym**, którego wyrokiem skazano go na utratę tytułów i wszystkich dóbr. Stało się to preludium do wojny domowej. Lubomirski zbiegł na Śląsk, gdzie rozwinął szeroką działalność dyplomatyczną, mającą na celu zyskanie poparcia obcych mocarstw przeciwko planom królewskim wprowadzenia na tron Rzeczypospolitej kandydata francuskiego.

*J.A. Gierowski, *Wielka Historia Polski. Rzeczpospolita w dobie złotej wolności (1648 -1763)*, Kraków 2001, s. 105.

Początkowo walka między oboma obozami: królewskim i rokoszan z byłym hetmanem

żeby czterdziestu nie miało mieć w sobie razów, bo i po śmierci nad ciałami się pastwili.

Jakie wrażenie bitwa pod Mątwami zrobiła na Janie Sobieskim? Uzasadnij swoją odpowiedź dowołując się do zamieszczonego fragmentu.

Cytat za: Jan III Sobieski. *Listy do Marysieńki*. Tekst dostępny online: biblioteka.kijowski.pl.

Bitwa pod Mątwami z punktu widzenia politycznego zakończyła się klęską obu stron. Od Lubomirskiego zaczęły się odsuwać masy szlacheckie. Szlachta traktowała to wystąpienie w kategoriach demonstracji zbrojnej, wstrząsnął nią również krwawy wynik tego starcia. Walczące strony podpisały ugodę: były hetman utracił godności i miał udać się na wygnanie, ale odzyskał dobra dziedziczne. Król natomiast zobowiązał się, że odstąpi od projektów przeprowadzenia elekcji *vivente rege*, nie zrealizował więc ważnego dla niego planu.

Zamek w Łańcucie stanowił centrum dóbr Jerzego Sebastiana Lubomirskiego. Ważnymi posiadłościami wchodzącymi w skład majątku marszałka koronnego i hetmana polnego była Lubowla na pograniczu z Królestwem Węgierskim oraz wniesione w posagu przez żony Rzeszów i Janowiec. Lubomirski, mimo rozlicznych zajęć, dbał o swoje rezydencje. Funkcję nadwornego architekta na jego dworze pełnił sprowadzony do Rzeczypospolitej niderlandzki architekt Tylman z Gameren. Był on przedstawicielem klasycyzującego nurtu dojrzałego baroku i w takim właśnie stylu powstał zamek w Łańcucie. Dziś w zamku znajduje się muzeum. Wskaż elementy architektoniczne, które świadczą o tym, że pałac powstał w nurcie baroku klasycyzującego? Źródło: Mach240390, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 4.0.

Niestawna abdykacja

Jednak konflikt wewnętrzny nie zakończył się wraz z zawarciem ugody. Lubomirski ponoć zamyślał jeszcze podjąć starania o odzyskanie utraconych godności, ale przeszkodziła mu

w tym śmierć. W tym samym roku zmarła też jego główna antagonistka, niedomagająca od jakiegoś czasu Ludwika Maria Gonzaga. Królowa miała wielki wpływ na politykę dworu i samego Jana Kazimierza, którego nieraz żartem porównywano do słonia prowadzonego przez Etiopczyka. Bez niej władca poczuł się osamotniony i zagubiony w meandrach spraw politycznych, do których nigdy nie czuł specjalnego przekonania. Po śmierci żony Jan Kazimierz przestał zajmować się sprawami publicznymi i popadł w stan depresji. Decyzja o abdykacji wpływała więc z charakteru władcy. Mimo oporu społeczeństwa szlacheckiego i senatorów, uważających abdykację za akt obraźliwy dla Rzeczypospolitej, 16 września 1668 r. król na posiedzeniu obu izb sejmowych zwrócił swój dyplom elekcyjny, zrzekając się tym samym tronu.

Janowi Kazimierzowi przyszło panować w bardzo trudnych czasach, w okresie największego kryzysu wewnętrznego i zewnętrznego. Choć nie był to władca pozbawiony pewnych talentów (niektórzy uważają go nawet za jednego z najwybitniejszych monarchów zasiadających na tronie Rzeczypospolitej), to jednak jego panowanie na zawsze zostało skojarzone z początkiem upadku znaczenia międzynarodowego kraju i konfliktami wewnętrznymi.

Abdykacja Jana Kazimierza w 1668 r., szkic Jana Matejki z 1892 r. Ostatni Waza był jedynym władcą, który zrzekł się tronu Rzeczypospolitej. Abdykacja pojawiała się w jego zamysłach od czasów, kiedy przepadła nadzieja na przeprowadzenie elekcji *vivente rege*. Zrzeczenie się tronu przez władcę miało otworzyć kandydatowi francuskiemu drogę do niego. Po abdykacji Jan Kazimierz jeszcze rok przebywał w kraju, potem udał się do Francji, gdzie zmarł w 1672 r. na udar mózgu lub zapalenie płuc. Jego serce złożono w sarkofagu w kościele w Saint-Germain-des-Prés, ciało zaś w 1676 r. sprowadzono do ojczyzny i pochowano na Wawelu. Wskaż abdykującego króla. Jak się zachowuje?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Niefortunny wybór

Jan Kazimierz nie miał potomka, wraz z jego abdykacją wygasła więc dynastia Wazów, od przeszło osiemdziesięciu lat w osobach trzech swoich przedstawicieli sprawująca władzę nad Rzeczpospolitą. Kraj stanął zatem w obliczu konieczności wyboru nowego monarchy. Spośród kandydatów wielkie szanse miał Filip Wilhelm, książę neuburski promowany przez Ludwika XIV, czy Karol Lotaryński popierany przez Habsburgów. Wydawało się, że główna rywalizacja na polu elekcyjnym rozegra się właśnie między nimi. Kandydatura moskiewska (cara Aleksego I lub jego syna Fiodora), mimo że liczyła się poważniej niż kiedykolwiek, miała mniejsze szanse. Podobnie jak w czasie pierwszej elekcji pojawiła się kandydatura tzw. Piasta. Zyskała ona zwolenników głównie wśród tych, którzy w wyborze władców zagranicznych upatrywali przyczynę nieszczęść Rzeczypospolitej. Sejm elekcyjny miał bardzo burzliwy przebieg. W ten sposób opisał go pamiętnikarz Jan Chryzostom Pasek:

“ [...] pojeżdżali się do szopy, wojska okryły pole, dopiero różni różne dają sentencje, ten tego, ten zaś innego chwaląc. Ozwie się jeden szlachcic z województwa łęczyckiego, którzy zaraz nad kołem stali na koniach: „Nie odzywajcie się, kondeuszowie [zwolennicy Wielkiego Kondeusza, kandydata francuskiego – przyp. K.S.S.], bo tu będą kule koło łba latały”. Senator odpowiedział mu dość surowo. Kiedy to poczną ognia dawać, senatorowie z miejsc w nogi, kryjąc się pod karety, to pod krzesła; rozruch, tumult. Inne chorągwie [pospolitego ruszenia] skoczyły zaraz w drugą stronę potrącać i deptać piechotę, ta poszła w rozsypkę. Obstąpiono zewsząd koło. Kiedy poczęto exorty prawić: „Zdrajcy, wytniemy was, nie wypuścimy stąd; darmo mieszacie Rzeczpospolitą, innych senatorów postawimy; spośród nas króla sobie obierzemy, jakiego Pan Bóg poda do serca”.

Jak określiłbyś atmosferę panującą podczas elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego?

Źródło: tekst dostępny online: kielakowie.pl.

W końcu wybór padł na syna przedwcześnie zmarłego bohatera walk z Kozakami, Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Ten ostatni był zaskoczony wyborem na godność, o którą wszak nie zabiegał. Jan Chryzostom Pasek napisał, że dowiedziawszy się o woli szlachty, „skurczył się w sobie, nic nie mówił”. Wielu uznało ten wybór za pomyłkę, a sam elekt – za nienadającego się do sprawowania tak zaszczytnej funkcji. Rozpoczęło się panowanie naznaczone konfliktami wewnętrznymi i zewnętrznymi.

Koronacja Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Sejm koronacyjny został zerwany z inspiracji zwolenników kandydatury francuskiej, którzy nie mogli się pogodzić ze swoją przegraną. Był to pierwszy sejm koronacyjny, na którym elekt nie mógł uroczyste potwierdzić swoich praw i złożyć przysięgi na *pacta conventa*. Wskaż postać wybranego króla. Co pomaga w zidentyfikowaniu jego osoby?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

bitwa pod Mątwami

bitwa stoczona pomiędzy wojskami królewskimi i wojskami rokoszan pod dowództwem Jerzego Sebastiana Lubomirskiego 13 lipca 1666 r., zakończona militarnym zwycięstwem tych drugich

elekcja vivente rege

łacińska nazwa określająca wybór króla za życia poprzedniego

hetman

(łac. *capitaneus*, czes. *hejtman*, ukr. *гетьман*, rum. *hatman* niem. *Hauptmann*) najwyższy urzędnik dowodzący armią, w Rzeczypospolitej było dwóch hetmanów: koronny i litewski, którzy byli wspomagani przez hetmanów polnych, odpowiednio - litewskiego i koronnego

hetman polny koronny

jeden z najwyższych urzędów dowódczych w wojsku Rzeczypospolitej Obojga Narodów, zajmował się głównie obroną granic południowo-wschodnich

liberum veto

(łac., wolne nie pozwalam) jedna z głównych zasad ustrojowych Rzeczypospolitej, dająca prawo każdemu posłowi do zerwania obrad sejmowych

marszałek wielki koronny

(łac. *mareschalus Regni Poloniae*) urząd ministerialny w okresie I Rzeczypospolitej, odpowiadający dziś w przybliżeniu kompetencjom ministra spraw wewnętrznych

(z węg. *Rákos /rákos-mezei parlament* – tłum) zjazd szlachty, później bunt przeciwko królowi organizowany w celach politycznych

rokosz

sąd funkcjonujący w okresie I Rzeczypospolitej pod przewodnictwem króla podczas obrad sejmów, zajmował się sprawami o obrazę majestatu oraz zdradę stanu

taniec goniony

sposób prowadzenia działań wojennych podczas rokoszu Lubomirskiego, polegający na początkowym unikaniu walnej rozprawy

Słowa kluczowe

rokosz, Jerzy Sebastian Lubomirski, Jan Kazimierz, Michał Korybut Wiśniowiecki, Rzeczypospolita Obojga Narodów, polityka wewnętrzna Rzeczypospolitej Obojga Narodów

Bibliografia

M. Markiewicz, *Historia Polski 1492–1795*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2009.

U. Augustyniak, *Historia Polski 1572–1795*, PWN, Warszawa 2008.

J.A. Gierowski, *Rzeczypospolita w dobie złotej wolności (1648–1763)*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2001.

W. Kłaczewski, *Jerzy Sebastian Lubomirski*, Ossolineum, Wrocław 2002.

J. Bartoszewicz, *Elekcja Michała Korybuta*, w: *Studia historyczne i literackie*, t. 2, Kraków 1881.

A. Przyboś, *Michał Korybut Wiśniowiecki 1640–1673*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 2007, seria: Władcy Polscy.

J.A. Gierowski, *Wielka Historia Polski. Rzeczypospolita w dobie złotej wolności (1648–1763)*, Kraków 2001.

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją, a następnie wyjaśnij, dlaczego elekcję Michała Korybuta Wiśniowieckiego określa się jako cud. Na czym polegała niezwykłość dokonanego na niej wyboru?

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfcnnQVWF>

Film nawiązujący do treści materiału - dotyczy elekcji Wiśniowieckiego.

Polecenie 2

Opisz, jakie zalety i mankamenty procedury wolnej elekcji ujawniły się podczas elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego w 1669 roku.

Polecenie 3

Wyobraź sobie, że jesteś zwolennikiem stronnictwa profrancuskiego i opowiadasz się za kandydaturą Wielkiego Kondeusza. Opisz w kilku (sześciu, siedmiu) zdaniach przebieg elekcji widzianej twoimi oczami.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ułóż poniższe wydarzenia w ciągu chronologicznym.

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj poniższy tekst, a następnie określ, jaki stosunek autor ma do króla Jana Kazimierza. Oceń wiarygodność informacji zawartych w tekście.

Jacques Caillet d'Enonvill był dyplomatą francuskim, pierwszym sekretarzem Ludwika II Bourbon ks. Condé (Wielkiego Kondeusza). Przybył do Polski w końcu marca 1661 r. jako nieoficjalny wysłannik ks. Condé, starającego się o tron polski dla swego syna. Po odrzuceniu planów elekcji *vivente rege* na sejmie 1661 r. Caillet pozostał nadal w Polsce i dopiero w początkach października 1662 r. opuścił Warszawę. Wrócił do Francji 17 listopada. W końcu maja 1663 r. przybył powtórnie do Polski, już jako oficjalny wysłannik dworu francuskiego, a celem jego pobytu było ułożenia małżeństwa ks. d'Enghien z Anną, siostrzenicą Ludwiki Marii. We wrześniu tego roku Caillet opuścił ostatecznie Polskę.

” Król polski ma 55 lat. Aż do tej chwili był zdrowym i silnym, lecz to zdrowie jego zaczyna znacznie niknąć. Na tron dostał się w dosyć późnym wieku, pędząc życie wolne od spraw publicznych, tak dalece, że troski i obowiązki rządu były mu zupełnie obcymi i ciężarem od samego wstąpienia na tron. Lubi polowanie i wieś, nie dlatego, żeby w tym rozrywkę znajdował, ale iż je uważa za sposób oddalenia się od ludzi i spraw publicznych i gdyby mu zapewniono dochody potrzebne do utrzymania domu, udałby się bardzo chętnie na życie prywatne. Dawniej sprzyjał bardziej domowi austriackiemu, ale obłudne postępowanie domu austriackiego, jego wojsk i ministrów zamieniły w nim to uczucie. Do zmiany tej przyczyniła się królowa wpływem swoim, jaki ma na jego umysł i wystawieniem mu nieszczerego postępowania domu austriackiego. Królowa też sama wciągnęła go w interes Francji, której tak teraz sprzyja, że gotów jest popierać każdy zamysł, byle go król [francuski] w tym wspierał. Posiada wiele odwagi i determinacji, jak to okazał we wszystkich przeszłych wojnach, lecz przewłoka i niepewność nużą go i niecierpliwia, bo każdą sprawę chciałby jak najprędzej zakończyć. Zdaje się być bardzo

kochanym od poddanych swoich; jakoż duchowni, szlachta i większa część żołnierzy kocha go prawdziwie, gdyż zaiste wszystko to, co od wstąpienia na tron zaszło, powinno mu było zjednać ich przyjaźń. Co się tyczy magnatów, zdaje się, że upatrują prywatę swoją w pochwałach, które mu dają i sądzą, że gdyby według własnych uczuć działał, zdałby wszystkie sprawy na nich, pozwalając im rządzić według woli.

Cytat za: Jacques Caillet, *Stan spraw polskich... dnia 1662 roku*, w: *Portfolio królowej Marii Ludwiki*, wyd. Edward Raczyński, t. 2, Poznań 1844, s. 256–257.

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj poniższe ilustracje, a następnie dopasuj do nich odpowiednie tytuły.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ćwiczenie 4

Przeanalizuj poniższy tekst, a następnie zaznacz poprawne odpowiedzi.

” [...] nigdy nie słychano; nie było niebezpieczeństwa, żeby jedna strona drugiej przemocą wpychała na tron pana; a luboby to bywało, nie trzeba się było bać, żeby nas sąsiedzi między sobą rozerwali. Obecnie, niestety! (o gdybym był fałszywym prorokiem) wszystkie te nieszczęścia zagrażają z coraz większą pewnością i obawiać się należy, iż bez takiej elekcji stanie się Rzeczpospolita łupem okolicznych narodów. Moskwa i Ruś odwołają się do ludów jednego z nimi języka i Litwę przez siebie przeznaczoną; granice Wielkopolski staną otworem dla Brandenburczyka, a przypuszczać należy, iż o całe Prusy [Królewskie] certować zechce, czy przez ugodę ze Szwedami, czy przez wojnę na własnym teatrze; zresztą dom austriacki, spoglądający łakomie na Kraków, nie opuści dogodnej dla siebie sposobności i przy powszechnym rozrywaniu państwa nie wstrzyma się od zaboru [...]. A kto nam zaręczy, że i same wojsko nasze albo działów sobie osobnych nie uczynią, albo się z potęgą najezdniczą nie połączą? Przybył Rzeczypospolitej nowy jakoby naród, Kozacy, którzy za mego żywota żadnego do obrad publicznych nie mają przystępu, ale podczas zamieszania w bezkrólewiu wszystkiego sobie pozwolą.

Cytat za: T. Maresz, K. Juszczyk, *Historia w tekstach źródłowych*, t. 2, Wydawnictwo TEMAT, Toruń 1994, s. 95–96.

Ćwiczenie 5

Przeanalizuj portret Jerzego Sebastiana Lubomirskiego oraz zapoznaj się z fragmentem jego biografii. Następnie wskaż stwierdzenia prawdziwe i je uzasadnij, odwołując się do elementów graficznych.

Portret Jerzego Sebastiana Lubomirskiego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Jerzy Sebastian Lubomirski hrabia na Nowym Wiśniczu i Jarosławiu herbu Szreniawa bez Krzyża (ur. 20 stycznia 1616 w Wiśniczu, zm. 31 stycznia 1667 we Wrocławiu) – hetman polny koronny od 1657 roku, marszałek wielki koronny od 1650 roku, marszałek nadworny koronny w 1650 roku, marszałek sejmu zwyczajnego w Warszawie w 1643 roku, wicemarszałek Trybunału Głównego Koronnego w 1641 i 1645 roku, starosta perejasławski w latach 1660-1667, kazimierski w latach 1656-1667, olsztyński w latach 1654-1667, przemyski w 1652 roku, starosta krakowski w latach 1646-1664, starosta chmielnicki w latach 1645-1665, sądecki w latach 1637-1646, grybowski w latach 1636-1663, lipnicki w latach 1622-1663, dobczycki w latach 1622-1649, starosta niżyński w 1652 roku.

Tłumacz, pisarz polityczny i mówca. Jako jeden z niewielu arystokratów nie złożył hołdu Karolowi Gustawowi. Postać wysoce kontrowersyjna, w 1665 roku wszczął rebelię przeciwko Janowi Kazimierzowi w obronie demokracji szlacheckiej jako przywódca rokoszu.

Cytat za: tekst dostępny online pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Sebastian_Lubomirski.

Ćwiczenie 6

Plan reform proponowanych przez parę królewską Jana Kazimierza i Ludwikę Marię zakładał przede wszystkim wprowadzenie elekcji *vivente rege* oraz ograniczenie lub likwidację *liberum veto*. Przeanalizuj poniżej wpisane argumenty i dobierz do nich kontrargumenty.

Ćwiczenie 7

Przeanalizuj poniższy tekst, a następnie określ, jakie argumenty przytacza papież Klemens IX, by odwieść króla Jana Kazimierza od abdykacji. Podaj trzy argumenty. Nie cytuj.

” „Nuncjusz papieski Franciszek Martelli do króla Polski w sprawie abdykacji w 1668 r. Jego Świątobliwość [papież Klemens IX (1667–1669) – przyp. K.S.S.] sądzi, że pożyteczniej będzie dla zachowania i rozszerzenia naszej świętej wiary, jeżeli Wasza Królewska Mość dalej panować będziesz, i spodziewa się, że za błogostawieństwem bożym uwolnisz Polaków od szukania króla w innym kraju, gdy będzie mógł między nimi urodzić się godny korony przez własne zalety i zasługi sławnych przodków [...]. Mówisz Wasza Królewska Mość, że się oglądasz na zbawienie duszy, że głos sumienia radzi ci złożyć koronę, uczucie godne bez wątpienia niezrównanej pobożności W. K. Mości. Lecz niech mi wolno będzie powiedzieć, że sam wzgląd na zbawienie duszy każe wprzód zastanowić się nad szkodami, jakie przez złożenie korony ponieść może religia, spokojność królestwa, krew tylu niewinnych mogąca być rozlaną [...]. Nie rzucaj tedy, Najjaśniejszy Panie, tej korony.

Cytat za: D. Ostapowicz, S. Suchodolski, D. Szymikowski, *Z archiwum Klio*, t. 2, Gdańsk 2001, s. 83–84.

Ćwiczenie 8

Jesteś uczestnikiem sejmu elekcyjnego po abdykacji Jana Kazimierza w 1669 r. – posłem z województwa łęczyckiego. Wraz z innymi posłami poparteś kandydaturę Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Po powrocie do swojego powiatu składasz swoim wyborcom, których reprezentowałeś na sejmie, relację, uzasadniając swój wybór. Ułóż przemowę, w której wykażesz zalety wyboru Michała Korybuta Wiśniowieckiego na króla i mankamenty wyboru innych kandydatów. Podaj co najmniej cztery argumenty.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: „Taniec goniony” Lubomirskiego. Kres rządów Jana Kazimierza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:

2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie międzynarodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia i ocenia z perspektywy omawianej epoki argumenty obu stron konfliktu: obozu króla Jana Kazimierza i rokoszan;
- omawia przebieg bitwy pod Mątwami i zawarty kompromis;
- ocenia znaczenie rokoszu i bitwy pod Mątwami dla dalszego panowania Jana Kazimierza;
- wyjaśnia, w jaki sposób doszło do wyboru Michała Korybuta Wiśniowieckiego na króla.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja;
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat lekcji, nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”. Omawia cele lekcji.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca uczniom, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią swoje pomysły, a pozostały jeszcze jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel weryfikuje informacje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi, aby jedna osoba (wskazana lub ochotnik) wyjaśniła, jakie były przyczyny rokoszu Lubomirskiego i jak się on zakończył. Inni uczniowie mogą dopowiadać ważne informacje, a jeżeli nauczyciel uzna, że zabrakło istotnych szczegółów, wskazuje zakres tekstu, w którym uczniowie odnajdą same brakujące informacje.
2. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia 5 i 6, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.

3. Prowadzący poleca, aby uczniowie wyjaśnili, jak doszło do abdykacji Jana Kazimierza i do czego ona doprowadziła. W nawiązaniu do tego zagadnienia uczniowie wykonują w parach ćwiczenia 2 i 7, które zostały wyświetlone na tablicy. Nauczyciel śledzi na platformie postępy uczestników zajęć, sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.
4. Praca z multimedium („Animacja”). Wybrana osoba czyta polecenie 1: „Zapoznaj się z animacją, a następnie wyjaśnij, dlaczego elekcję Michała Korybuta Wiśniowieckiego określa się jako cud. Na czym polegała niezwykłość dokonanego na niej wyboru?”. Po zapoznaniu się z materiałem uczniowie dzielą się na czteroosobowe grupy i opracowują odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej lub zgłaszającej się na ochotnika grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia wypowiedź.
5. Prowadzący zadaje uczniom pytanie (nawiązując do polecenia 2): Jakie zalety i mankamenty procedury wolnej elekcji ujawniły się podczas elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego w 1669 r.? Uczniowie przedstawiają swoje propozycje, jedna osoba może je zapisywać na tablicy.
6. Jako uzupełnienie uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenie 4.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania lekcji uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenie 1, układając wydarzenia w porządku chronologicznym.
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli? Prosi też, aby wrócili do pytań, które zgłaszali na początku zajęć. Pyta, czy uzyskali na nie odpowiedzi; jeśli nie, uczniowie wspólnie z nauczycielem szukają rozwiązania.
3. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów.

Praca domowa:

Wykonaj ćwiczenie 8: „Jesteś uczestnikiem sejmu elekcyjnego po abdykacji Jana Kazimierza w 1669 r. – posłem z województwa łęczyckiego. Wraz z innymi posłami poparłeś kandydaturę Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Po powrocie do swojego powiatu składasz swoim wyborcom, których reprezentowałeś na sejmie, relację, uzasadniając swój wybór. Ułóż przemowę, w której wykażesz zalety wyboru Michała Korybuta Wiśniowieckiego na króla i mankamenty wyboru innych kandydatów. Podaj co najmniej cztery argumenty”.

Materiały pomocnicze:

M. Markiewicz, *Historia Polski 1492–1795*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2009.

U. Augustyniak, *Historia Polski 1572–1795*, PWN, Warszawa 2008.

J.A. Gierowski, *Rzeczpospolita w dobie złotej wolności (1648–1763)*, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2001.

W. Kłaczewski, *Jerzy Sebastian Lubomirski*, Wrocław: Ossolineum, 2002.

J. Bartoszewicz, *Elekcja Michała Korybuta*, w: *Studja historyczne i literackie*, t. 2, Kraków 1881.

A. Przyboś, *Michał Korybut Wiśniowiecki 1640–1673*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 2007, seria: Władcy Polscy.

Wskazówki metodyczne:

Animacja może być wykorzystana w lekcjach dotyczących wolnej elekcji w Polsce.